

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «POLITICUS»

**ШОСТА ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА:
ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ
МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ**

23 квітня 2021 р.

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
(№ 11 від 29 квітня 2021 року)

Організаційний комітет конференції:

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Долженков О. О. – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Музиченко Г. В. – доктор політичних наук, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Ростецька С. І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Проноза І. І. – кандидат політичних наук, старший викладач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали Шостої Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 23 квітня 2021 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2021. 68 с.

ISBN 978-966-992-541-1

УДК 321(477)(063)

2. Risse T. Neofunctionalism, European identity, and the puzzles of European integration, *Journal of European Public Policy*, 2005. Vol. 12(2), P. 291-309.

3. Morillas P. Strategy-Making in the EU: From Foreign and Security Policy to External Action. Springer, 2018. 203 p.

Ємельяненко Г. Д.,
доктор філософських наук, професор,
доцент кафедри філософії,
історії та соціально-гуманітарних дисциплін

Абизова Л. В.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії,
історії та соціально-гуманітарних дисциплін

Образцова К. В.,
студентка
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Донецька область, Україна

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Незважаючи на низку досягнень за роки незалежності, протистояння політичних сил в Україні, на жаль, позбавило її змоги стати провідним гравцем європейської та світової політики. Фактор України присутній в різних контекстах політичної риторики, але при цьому залишається потенційна можливість втрати політичної суб'єктності.

Дослідивши значний теоретичний і емпіричний матеріал, американський професор політології П. Д'Аньєрі виділив і проаналізував причини, які, на його думку, не дозволили Україні розвинути достатній рівень демократичних процедур і піти шляхом ліберальної демократії. У статті «Зрозуміти українську політику: влада, політика і інституціональний дизайн» він виокремлює такі причини неуспіху української політичної

стратегії як фрагментарність і неефективність парламенту (нездатність парламенту сформувавши сталий одновекторний курс державної політики, нездатність політичних сил до компромісів), інституційний дизайн (недосконалість всієї системи політичних інститутів) і «політика сили» (авторитарність влади), що по суті означає деяку дискредитацію самої ідеї демократії [4]. Недостатність політичного професіоналізму представників влади і недостатній контроль з боку громадянського суспільства за владою, певне «постмайданне» політичне відчуження, не сприяють конструктивним змінам держави і суспільства. Найчастіше політичні лідери «готові обговорювати з народом свої рішення, але не готові віддати свою владу» [2. с.209].

Демократичний контроль над виконанням функцій держави стає все більш проблематичним, тому що громадяни постають перед державою в ролі електорату, не здатного охопити суть державних справ, змушеного покладатися на спеціаліста, відтак, «критична спільнота» не спроможна продукувати політичну ініціативу і здійснювати контроль над діяльністю політичної влади і бюрократичної системи, що обумовлює можливість політичного маніпулювання.

Проблема політичного маніпулювання лише в останні роки стала предметом системного дослідження у вітчизняній політичній науці. Завдання постановки та окреслення політико-правових аспектів проблеми маніпулювання свідомістю і діяльністю громадян з боку влади цілком на часі. У західній політичній думці означена проблема ставилася давно і наполегливо. Наприклад, Г. Моска і В. Парето вважали маніпулювання суспільством з боку влади найважливішим методом управління і підтримки стабільності в державі. Р. Михельс, досліджуючи соціологію політичних партій, фіксував політичну маніпуляцію як невід'ємний компонент політичної боротьби, перш за все, боротьби лідерів за популярність у мас. Здавалося б, що присмак песимізму в теоріях демократії найбільш характерний для політичної думки Заходу початку ХХ століття. Але він притаманний і політичній думці ХХІ століття з його високотехнологічними можливостями.

Для політичної громадськості сучасної держави, що має в своїй основі класичну модель демократії, на думку Ю. Габермаса, характерна тенденція розвитку демонстративної і маніпулятивної

публічності, що йде через голову публіки і поза її свідомістю. Він відносить роль маніпулятора насамперед до системи «раціонально-бюрократичного панування», до виконавчої влади. Амбівалентність ситуації полягає в тому, що, згідно з Т. Парсонсом, часто ті, хто сповідує ту чи іншу цінність (у владі і в політиці), не вірять і ніколи не вірили в неї, у всякому разі в тій загальній формі, в якій її представляють суспільству. Це відбувається тому, що в міру ускладнення системи державного управління, дії і компетенції фахівців управління не є предметом громадського обговорення. Пересічний громадянин, будучи дилетантом у політико-бюрократичних сферах, нездатний у достатній мірі розумітися в сутності державних справ і змушений цілком покладатися на фахівців-управлінців. Більш того, самі парламентарії часто абсолютно не готові до серйозного і кваліфікованого обговорення складних управлінських, фінансових та інших проблем і проєктів, пропонує урядом.

У тоталітарному режимі маніпуляція – результат прямої волі влади, яка максимально обмежує природні права людини і повинна постійно психологічно компенсувати це обмеження ілюзорним чином «найкращої в світі вільної держави». Таким чином, при тоталітаризмі і маніпулювання – найважливіше завдання державної політики. Класичний варіант тоталітаризму знищує демократичні свободи, здійснюючи тотальний контроль над усіма сферами життя суспільства, підтримуючи владу засобами насильства, терору, духовного поневолення, залишаючи опозицію поза законом.

Антиподом тоталітарним режимам були і залишаються держави демократії з традиційними ліберальними цінностями. У демократичній державі громадяни і влада частково поділяють ілюзію, що демократичні політичні та правові механізми, свобода слова нейтралізують маніпуляцію. Політична практика демократичних держав відкидає маніпуляцію, але зберігає маніпулювання в знятому вигляді. Маніпуляція, спрямована на збереження влади, застосовується різноманітними засобами, які не виявляють себе безпосередньо. Демократія не тільки не заперечує маніпулювання, але, навпаки, потребує правового забезпечення та більш витонченої майстерності маніпуляції ніж тоталітаризм, оскільки не має можливості застосування відкритих репресій до інакомислячих.

Величезну роль відіграє дефіцит часу у політичних діях. Це різниця між кількістю часу, дійсно необхідним суспільству для свідомого обмірковування тієї чи іншої пропозиції і часом, який дається громадянам владою для обмірковування політичного рішення. Чим більше ця різниця, тим більше посилено влада змушена «бомбардувати» суспільство, щоб укластися у відведений їй термін, тим більше вона свідомо або несвідомо здійснює маніпулювання. Маніпуляція свідомістю громадянина полягає в тому, щоб не дозволити йому сформувати власну точку зору або активно впливати на точку зору людини так, щоб домогтися її відповідності з офіційною позицією влади. Власна думка окремого громадянина, відмінна від офіційної, не тільки не потрібна, воно шкодить владі. Тому влада, не залежно від суб'єктивної орієнтації лідерів, автоматично створює механізми і засоби нейтралізації чужих точок зору на всіх рівнях. Засоби масової інформації виступають агентами маніпуляцій влади, захищаючи цим свої владні претензії. Збереження стабільної влади – це збереження існуючої преси, телебачення, кіноіндустрії, системи освіти, системи подвійних стандартів, тощо. Медіаресурси задіяні як агенти влади у маніпулюванні суспільної свідомості. У той же час це і є, так звані, канали свободи слова. Політичні еліти «використовують ресурси комунікації для віртуалізації політичної реальності, формуючи за допомогою засобів інформації необхідні для власної легітимізації образи масової свідомості» [3, с. 65]. Більш того, високі технології в сфері комунікації уможливають прихований тотальний контроль над приватним життям громадян. Саме впливові структури, які мають власні інтереси в політиці, можуть «замовляти» голоси і дії політиків через фінансову винагороду останніх. За словами Р. Арона, політика – це боротьба за владу та пов'язані з нею переваги[1]. Навіть усвідомивши маніпулювання виборець змушений або свідомо підтримати його голосуванням, або пасивно не проголосувати. Громадянин у державі фатально приречений на маніпулювання. Будь-яка політична сила, отримавши владу, використовує маніпулювання як необхідний елемент стабілізації влади взагалі. Чи можливо пересічному громадянину вирватися з маніпулятивного павутиння? Відповідь песимістична і оптимістична одночасно. Шлях подолання

маніпуляції – це громадянська зрілість, політична культура, критична свідомість кожного члена суспільства.

Маніпулятивні механізми в політиці як важливий фактор впливу на зміст і спрямованість сучасного політичного процесу в Україні варто всебічно вивчати. Більше того, у даному випадку теоретичної академічності недостатньо. Швидше за все, це саме та проблема, вирішуючи яку, політологія має подолати наукову зверхність і запропонувати практичні, прогностично-превентивні рекомендації, що і передбачається нашими подальшими науковими пошуками.

Література:

1. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М.: Текст, 1993. 303 с.
2. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. 448 с.
3. Кольцов В.М. Методологічний інструментарій дослідження демократичного транзиту. Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. Випуск 10. Одеса. 2016. С. 65–67.
4. D'Anieri P. Understanding Ukrainian Politics: Power, Politics, and Institutional Design. NY. London. 2007. 299 p.

Малишенко Л. О.,

кандидат політичних наук, доцент,

викладач-методист

Одеського фінансово-економічного коледжу

Київського національного

торгівельно-економічного університету

м. Одеса, Україна

ПОЛІТИЧНИЙ РИЗИК В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Політичний ризик сьогодні розуміється як непереборний елемент будь-якого політичного процесу. Він породжується невизначеністю політичного середовища і характеризується особливим типом взаємозв'язку об'єктивної політичної ситуації